

Alkalmazkodás, alárendelődés, engedelmesség ez – és így nem egyéni felelősségvállalás, nem tisztelet abban az értelemben, hogy felismer-nénk mások szükségleteit, nem a személyes vagy társadalmi szükség-szerűségek belátása.

Várakozás a habos tortára

Az iskolában szerzett jó érdem-jegyeknek csak részben van közük az intelligenciához. *Walter Mischel* amerikai pszichológiai professzor kerekén ötven évvel ezelőtt a habos torta-teszttel kutatta a gyerekek „jutalomhalasztását”. A négy- és ötévesek kaptak egy szelet habos tortát azzal az útmutatással, hogy kapnak még egy szeletet, ha az eszegetéssel megvárják, amíg a kísérletvezető visszatér. Csak a gyerekek egy része bírta ki a teljes 15 percet. Az átlag 8 perc volt, egyesek néhány másodpercet sem bírtak ki. Amikor ezek a gyerekek 13 évesek lettek, kiderült, hogy annál nagyobb teljesítményre voltak képesek az iskolában, minél tovább voltak képesek várni a jutalmazásra óvodás korukban. Aki tud várni a

jutalomra, és nyugodt tud maradni kudarc esetén, az többet tud kihozni az intelligenciájából, mint mások.

A kudarc-tűrés – tehát az a megtanulható képesség, hogy bánni tudjunk a csalódásokkal vagy elhagylaszuk szükségleteink kielégítést anélkül, hogy agresszív módon kiborulnánk vagy sírásban törnénk ki – lényeges ismeretjellegje az ön-fegyelemnek. A gyerekek akkor szerzik meg ezt a képességet, ha a természetben játszanak, mert a természet türelemre és kitartásra kényszeríti őket. De megtanulják a társasjátékokban is, mivel ott egyik a másik után következnek, igazodniuk kell a játékszabályokhoz, és megtapasztalják, hogy az ember gyakrabban veszít, mint nyer. Megszerzik a családi vagy iskolai tanácsban is, ahol kompromisszumkészségre van szükség.

Az ön-fegyelemnek összességében igen sok köze van az önbecsüléshez, ami akkor jön létre, ha a gyerekek saját tapasztalatokat szerezhhetnek sikerről és kudarcról. A kudarcok erőssé tesznek, ha fokról fokra megtanuljuk legyőzni őket.

Az a gyerek, akit bátorítanak, könnyebben megtanulja a kitartást. A tanulásban elért apró sikerek tudatosítása erősíti a gyerekeknek azt a készségét, hogy hosszú távon nagyobb célok érdekében is tegyen erőfeszítéseket.

A fegyelem, a tisztelet és a jó osztályzatok három központi nevelési eszközt kívánnak meg: a felnőtteknek a gyerekekkel folytatott, világos álláspontok alapján zajló párbeszédét, a gyerek jó kötődését szüleihez, illetve a nevelők és tanárok helyes pedagógiai viszonyulását a gyerekekhez, végül bizalmukat a gyerekek képességeiben és tehetségében. A vakfegyelem, a szigor és a teljesítménynyomás ellenben legjobb esetben is csak félelmet és alkalmazkodást eredményez. Ki akarja még ezt korunkban?

A szerző 1953-ban született, nevelési tanácsadó, számos pedagógiai témájú könyvet írt.

Forrás: Publik-Forum, 2013/24

Létezel

Jóságos tekintet hív életre minket

AZ EMBER ELDOBHATJA AZ ÉLETET, de nem adhatja önmagának. Nem fabrikálhatja meg. „Másoknak köszönhetően” élünk, mondja egy helyütt *Kurt Marti*: *Mások által / vagyok, ami vagyok. / Másoknak köszönhetően / hiszem, amit hiszek. / Így van ez. / Minden lélegzetvétellel / barátságos kegyelemből / születik az élet.*

Nem vagyunk kötelesek önmagunk urának lennünk. Az emberi lét kegyelmi szerkezetű. Az élet ajándék. Azt, amiből valóban élünk, nem tudjuk szavatolni magunk számára, sem születésünket, sem a barátságokat, sem a megbocsátást. Nem tudunk hinni magunknak, ha senki sem hisz nekünk. Nem tudjuk elfogadni magunkat, ha senki sem fogad el minket. Nem tudjuk szépnak találni magunkat, ha senki sem talál szépnak minket. Azért élünk, mert egy jóságos tekintet életbe hívott minket. Idézem *Hilde Domin* egyik versét: *Az a helyed / Ahol*

szemek tekintenek rád / Ahol szemek találkoznak / ott keletkezel // Elestél / De már nem esel el / Szemek fog-nak fel // Azért létezel / Mert szemek akarnak téged / Rád tekintenek és azt mondják / Hogy létezel.

Az ember másokra szoruló lény. Ez nem szégyeníti meg, hanem felszabadítja. Megszabadítja attól a kényszertől, hogy állandóan magáról töprengjen és önmagára irányuljon. Az önmagunkra irányultság csaknem mindig szerencsétlenséget jelent. Ha szeretnek engem, akkor a szeretet boldogságában megfeledekezhetem magamról. Ha megbocsátanak nekem, és el tudom fogadni a megbocsátást, akkor nem vagyok bebörtönözve a hátrafelé, az eljárt múltba vetett tekintetbe. Ha élvezem a ki nem érdemelt barátság boldogságát, akkor megfeledekzem a magam iránti érdeklődésről. Önzetlenné válok, persze nem a szó erkölcsi értelmében: kikerülök az önmagam körül forgás és az önmen-

tési kísérletek fogságából. Átadjuk magunkat az élet ajándékának, amit mások biztosítanak számunkra, és abba a tekintetbe menekülünk, amely gazdagabbnak talál minket, mint amilyenek vagyunk, és amely életet ajándékoz nekünk.

Elmesélek egy történetet, amelyet vonaton utazva nem régen éltem át. Egy fiatal, körülbelül 25 éves fekete férfi ül szemben egy idős nővel. Nyilvánvalóan rosszul érzi magát. Hirtelen öklendezni kezd, majd hány, és alaposan bemocskolja az idős hölgy ruháját. Megdöbben, és hosszú időre tenyerébe rejti az arcát. Szeretne nem jelen lenni, szégyenében szeretne elsüllyedni. A szégyen tehetetlenné teszi. Végül a nő melléje ül, és a vállára teszi a karját. A férfi csak ekkor veszi el kezét az arca elől, és félénken rámosolyog a hölgyre. A varázs megtört, fel tudja emelni a tekintetét. Az idős nő bájos jósága visszaadta büszkeségét. Már nem

kell elrejtőznie. Két szépség: az idős nő, aki semmit sem vesz rossz néven tőle, a fiatal fekete, aki ismét felnyitja a szemét, és megszabadult szegényétől. Olyan az egész, mint egy szerelmi játék kettőjük között.

Kérdezem: Mi kerül többbe? Az idős hölgy jósága, vagy ennek a jóságnak az elfogadása a fiatalember részéről? A nő marad a történés ura. Neki csak ruhája kitisztításába kerül a jóság. Azt hiszem, hogy a fekete férfi nagyobb művészetről tett bizonyosságot. Ismét felnyitotta a szemét, és a nő nagylelkűségébe rejtőzött. A megbocsátás művészete elég nehéz, de könnyebb, mint az a művészet, hogy megadjuk magunkat. Életet ajándékozni könnyebb, mint elfogadni az élet ajándékát. Adni könnyebb, mint kapni. Kapni nagyobb boldogság, mint adni, mondhatnánk ebben az esetben.

MEGADNI NAGUNKAT NEHÉZ MŰVÉSZET, és nemcsak háború idején. Nem könnyű lemondani arról, hogy teljesen kézben tartsuk az életünket. „Az erős van a leginkább egyedül”, áll *Schiller* Tell Vilmosában. Ennek a tételnek könnyebb hinni, mint annak az igazságnak, hogy a „barátságos kegyelem” tesz erőssé és szabaddá minket. Hiszen az embernek le kell mondania arról, hogy kézben tartsa magát, ha inkább másokra hagyatkozik, mint önmagára. Lemondani az örendelkezésről, és belevetni magunkat a szerelembe, barátságba, megbocsátásba vagy kegyelembe azt jelenti, hogy legyőzzük az idegen jóságba történő zuhanás félelmét. Minél nagyobb az életfélelem, annál nagyobb a kísértés, hogy önmagunkba kapaszkodjunk. Csak nehezen tudjuk megfékezni életfélelmeinket, ezért menekülünk olyan könnyen abba, hogy végzetesen mi irányítsuk az életünket.

Barátságos kegyelemből élünk; azért élünk, mert megadták nekünk az életet. Különben a kegyetlenség éppolyan hatékony, mint a kegyelem. Bele lehet halni azokba a pillantásokba, amelyek a halált látják belénk. A New York-i gettó egyik fekete fiatalja *Mi vagyok én?* címmel írt levelet a tanárának, ebből származnak a következő sorok: „Úgy neveltetek engem, hogy gyűlöljem fivéreimet és nővéreimet. Mi vagyok én? *Boy-nak*, *mocskos himprostinak* neveztek engem. *Mi vagyok én?* A bűneitek összege. *A hulla a pincétekben. Mindenekelőtt,*

ahogyan oly leplezetlenül mondjátok: a ti niggeretek.”

A fekete fiút az az érzés tölti el, hogy nem azonos önmagával. A többiek az emberi méltóság nélküli boy-t, a himprostit látják bele, és így azzá válik, amit azok már régóta láttak, a niggerré. Az ellenséges tekintetek megszállták a gondolatait és a szívét, lerombolják a szabadságát. Mert nemcsak azok vagyunk, akik vagyunk, hanem azok is, akiknek látnak minket, jóban-rosszban. „A többiek a te bíróságod”, írja *Éjszakai vonat Lisszabonba* c. művében *Pascal Mercier*, majd így folytatja: „Nem vagyunk szobrászai arcvonásainknak, és nem vagyunk rendezői komolyságunknak, nevetésünknek és sírásunknak.” A társadalom a maga közömbösségében és irgalmatlanságában már régóta megalkotta ennek a fiúnak a modelljét, s a fekete fiú a társadalom szemével látja magát, vállalja annak halálos ítéletét: *En vagyok a hulla a pincétekben, én vagyok a ti niggereitek.* A társadalom nem életet, hanem halált ajándékozott neki. Nem vagyok a végzetes automatika szószólója, mintha a fiú elkerülhetetlenül és örökre a gonosz tekintetek zsákmánya lenne. De bizony igencsak nehéz megszabadulni mások bíróságától. Az élettel kapcsolatos bizonyosságunk és önbecsülésünk attól függ, milyenek tapasztaljuk az életet, és hogyan bánnak velünk.

Az is nehezére fog esni ennek a fiúnak, hogy megértse a vallási értelemben vett kegyelemről szóló hírt, arról a kegyelemről, amely által Isten teljesebbnek, szebbnek és gazdagabbnak lát minket, mint amilyenek vagyunk. Ezt a feketét veszélyesebbnek, csúnyábbnak és fölöslegesebbnek látják az emberek, mint amilyen. Életében annyira az evangéliumi hír ellenkezőjét tapasztalta, és ez a tapasztalat annyira beléje fészkelhette magát, hogy már semmi másban nem képes hinni. Akit érdekelt az evangélium hirdetése, azt azoknak a társadalmi állapotoknak is érdekelniük kell, amelyek hallhatóvá teszik az evangéliumot.

VÉGEZETÜL EGY IDŐS EMBER AGGÓDÓ KÉRDÉSEI arra vonatkozóan, hogy vajon milyen életajándékokat hagyunk gyermekeinkre és unokáinkra. Tulajdonképpen mit hagyományoztunk gyermekeinkre? Ez nemcsak az én személyes kérdésem, hanem a nemzedékemhez intézett kérdés is. Bűnbánati jellegű

kérdés hozzánk, idősekhez. Az ember olyan lény, aki ismeri nagyszülei nevét, és gondoskodik unokáiról. Miről gondoskodtunk előre gyermekeink és unokáink számára? Mit vontunk meg tőlük? Nem azt kérdezem, hogy milyen javakat hagyok utódaimra, hanem azt, hogy milyen világot örökölnek tőlünk. Lesz tiszta ivóvizük? Műtrágyával nem mérgeztük-e túl, és tettük-e tönkre anynyira a talajt, hogy megbetegszenek a föld gyümölcsseitől? Településeinkkel nem tördeltük-e annyira szét a tájat, hogy már nem ismerhetik a természet vigaszát? Lakható helyet hagyunk rájuk? Ismét *Merciert* idézem: „Már annak pusztá gondolatától is reszketek, hogy nem tervezett és ismeretlen, mégis kikerülhetetlen és feltartóztathatatlan nyomással nem hagynak-e a szülők olyan nyomokat gyermekeikben, amelyeket az égési sebekhez hasonlóan többé nem lehet eltörölni.” Utódaink bírósága vagyunk azokkal a terhekkel, amelyeket rájuk hagyunk és kirovunk rájuk. Csődjeink és bűneink büvökörének foglyáivá tesszük őket. „Elődeink vétkeztek, ők már nem élnek, de nekünk kell viselnünk a következményeket”, panaszkodik *Jeremiás* próféta.

Unokáinknak meg kell bocsátaniuk nekünk. Mi okozzuk nehézségeiket, mert eljátszottuk azt, amit örökölniük kellene. Ezt tudni a legfőbb előfeltétele annak, hogy békében éljünk velük. Az archaikus társadalmakban, amelyekben az öregek védtelenek voltak, kiszolgáltatva fiatalok kegyének, az etikai parancsok mellettük szóltak: „Tiszteld apádat és anyádat, hogy hosszú életű légy azon a földön, amelyet az Örökkévaló, a te Istened ad neked!” – áll a Tízparancsolatban. Korunkban, amikor a következő nemzedékek élete oly bizonytalan, a megfelelő parancsnak így kell hangzania: Tiszteld gyermekeidet és unokáidat, akiket az Örökkévaló adott neked, hogy olyan földet találjanak, ahol lélegezni és dolgozni tudnak, ahol boldogok lehetnek és imádhathják Istent! Gondoskodj róluk, és ne viselj háborút saját utódaid ellen! A mai vetés a holnap kenyere. És fordítva is igaz: A mai romlott mag a holnap éhezése.

Fulbert Steffensky

Forrás: Publik-Forum Extra, 2014. november